

על כנפי נשרים

מטרות היחידה

- הכרות עם נושא העלייה לארץ, חיבור לסיפור המשפחתי.

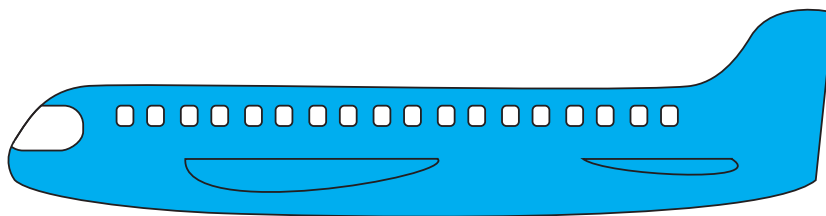
הנחייה כללית

- לקראת לימוד נושא העליות מומלץ להכין ארגז תחפושות ובתוכו תלבושות ואביזרים של תפוצות שונות (לבוש תימני, כובע רוסי ועוד) ולעודד את הילדים להשתמש בהם.

- נתחיל את היחידה בסיפורים משפחתיים של הילדים, כדי ליצור חיבור שלהם לנושא והזדהות עימו - נבקש מבעוד מועד מהורי הגן לכתוב לנו את ארצות המוצא של משפחתם, לשלוח עם הילדים תמונה או חפץ הקשורים לעלייה ארצה, לצייר או להדפיס את דגל ארץ המוצא, ולבחור סיפור אחד שקשור לעלייה המשפחתית (על ארץ המוצא, על סיבת העלייה, על השפה, על הקשיים וכולי). אם יש בן משפחה שמוכן לבוא ולספר את סיפור העלייה שלו – מה טוב.

פעילות

- נכין תערוכה מהחפצים שהילדים הביאו.

כלי התחבורה שמלווה את היחידה: מטוס.

אלה פוגשת עולים חדשים בשדה התעופה

כן, כן, ההתחלה תהיה קשה.
ואלה נזכרה בשכנים מלמטה
שהגיעו מארצות הברית
ולא ידעו מילה בעברית,
וכמה היה מעניין לשמוע מהם סיפורים
על מקומות יפים ורחוקים
ובשכנים מאתיופיה שגרו ממול
שחיו כמעט שנה בבלבול
עד שהכירו
את השפה ואת כל המנהגים
שלישראלים הם כל כך מובנים.
ואלה עם ילדי כל השכנים
למדו מהם קצת אמהרית
וגם כמה ריקודים מיוחדים.
ואלה אמרה,
"אל דאגה
אני אעזור לבני הדודים
להתגבר על כל הקשיים
עד שיתחילו להתרגל
לכל מה שקורה כאן בישראל".
וככה כל המשפחה נסעה
בגיל ובשמחה
לשדה התעופה
לקבל בפרחים ובשירים
את הדודים וכל האנשים
שהגיעו מצרפת
כעולים חדשים.

טוב, עכשיו כבר כולם יודעים
למה קוראים לישראל
אלה גלגלים.
אבל בזמן האחרון
שומו שמיים!
מתברר שאלה אוהבת גם... כנפיים!
כן, כן, גם מטוסים
את אלה מאוד מאוד מעניינים.
ובפרט אותם המטוסים
שבהם מגיעים עולים חדשים.
הכול התחיל כשאימא סיפרה
שביום חמישי נוסעים לשדה התעופה
עם בלונים פרחים ודגלונים
כי ביום חמישי מצרפת מגיעים...
הדודים!
דוד ז'ק ודודה מריאן
שגרו בצרפת
החליטו סוף סוף
לעלות לישראל.
"אוי, כמה זה טוב",
נאנחת סבתא בנחת,
"עכשיו כל המשפחה תהיה ביחד".
באמת כבר הגיע הזמן.
אבל אבא מזכיר לכולם
שזה לא כל כך פשוט
להשאיר מאחור
בית, חברים, ועבודה
וככה פתאום לעבור
לארץ חדשה.

אלם מקבלי הפנים בשדה התעופה בן גוריון היה מלא אנשים. יורי השתעמם. שעות רבות חיכה עם בני משפחתו למטוס שאיחר. יורי שם לב לילד, שגם הוא חיכה לידם. העיניים הגדולות והשחורות של הילד הזה הסתכלו ביורי בסקרנות, אבל אף אחד מהם לא העז לפתוח בשיחה.

פתאום קם יורי, ניגש לילד הזה ואמר: "אתה רוצה לשחק במכוניות? הינה המכוניות שלי. בוא נעשה תחרות". הילד קם, ושניהם התחילו לשחק על הרצפה, לא רחוק מן ההורים שלהם.

"קוראים לי יורי", אמר יורי, "אבל בארץ אני אורי".

"ולי קוראים אסיאס, אבל זה קשה, אז הגננת קוראת לי אסף", אמר הילד השני.

"אני יכול להגיד אסיאס", אמר יורי, "זה בכלל לא קשה לי".

שתקו השניים והתחילו לשחק במכוניות שלהם. התחרו וצחקו, התנגשו וצחקו. פעם ניצחה המכונית האדומה של יורי, ופעם – המכונית הצהובה של אסיאס.

"איפה אתה גר?" שאל אסיאס את יורי.

"אני גר אצל דודה ודוד שלי, עד שנעבור לדירה באשדוד", ענה יורי.

"לאשדוד?" שאל אסיאס וכמעט צעק, "לאשדוד? גם אנחנו עוברים לאשדוד. עד עכשיו גרנו בקרוון

אבל בקרוב אנחנו עוברים לדירה חדשה באשדוד".

"ולמי אתה מחכה כאן?" שאל אסיאס.

"לסבא שלי. הוא עולה לארץ ויגור איתנו".

"גם אנחנו מחכים לסבא. הוא יבוא עם הדוד שלי".

"אה", אמרו שניהם ומיד צחקו שוב, "איזו הפתעה!".

יורי סיפר לאסיאס שסבא שלו היה קצין בצבא הרוסי, ואפילו יש לו מדליה, עיטור גבורה. במשך שנים רבות סבא לא קיבל אישור לעלות ארצה, הוא סבל מאוד ואפילו ישב בבית סוהר במקום קר ורחוק שנקרא סיביר. רק עכשיו הוא יגיע ארצה למשפחה שלו.

אסיאס סיפר ליורי על סבא שלו שנפצע בדרך ארצה, ולכן נשאר באתיופיה. "גם סבא שלי גיבור", אמר אסיאס, "הוא הלך ברגל דרך ארוכה-ארוכה רק כדי להגיע לארץ ישראל. בהרים התנפלו עליו שודדים, והוא ניצח אותם עם הדודים שלי, אבל נפצע קשה. עכשיו הוא הבריא והוא בא ארצה, אלינו".

"יורי, יורי, המטוס של סבא נחת", קראה אימא של יורי ומשכה אותו ביד.

"אימא, תכירי, זה החבר שלי. קוראים לו אסף, והוא יגור באשדוד. אני רוצה לשחק איתו".

"טוב", אמרה אימא, "אני ארשום את הכתובת שלהם, ונוכל לקחת אותך לשחק איתו".

"שלום, אסף! אני אראה אותך בקרוב באשדוד", קרא יורי והתרחק.

"שלום, אורי, נשחק יחד בדירה החדשה", קרא אסיאס ונופף בידו. ■ מתוך 'יום הולדת למדינה'

<p>שיחה</p> <ul style="list-style-type: none"> ■ האם אתם מכירים עולים חדשים? למה קוראים להם 'עולים חדשים'? ■ האם גם אתם הגעתם פעם למקום חדש ולא הכרתם את הילדים? (אפשר להזכיר את תחילת השנה, כשלא מכירים את הילדים ואת הצוות וגם לא את הכללים.) מה הרגשתם? מה עזר לכם? 	<ul style="list-style-type: none"> ■ מה מרגיש ילד שאינו מבין את השפה? איך אפשר לעזור לו? ■ האם גם לכם במשפחה יש סבא, סבתא או דודים ששמם שונה אחרי שעלו לישראל? ■ יורי ואסיאס עלו ממקומות שונים לגמרי. מה משותף לשניהם?
<p>במכה</p> <ul style="list-style-type: none"> ■ נסמן בדגלים על גבי מפת העולם את ארצות המוצא של משפחות הילדים בגן או בכיתה ונמתח קו מהן לארץ ישראל. ■ נתלה סביב מפת העולם את סיפורי המשפחות. נצביע על אתיופיה ורוסיה במפת העולם. 	

שיר החסידה / חיים אידיסיס

עֵפָה חֲסִידָה לְאַרְץ יִשְׂרָאֵל
 כְּנָפִים מְנִיפָה מְעַל הַנִּילוֹס
 אֶל אֶרֶץ רְחוֹקָה
 מַעְבֵּר לְהַרִים שֵׁם בֵּית יִשְׂרָאֵל
 יוֹשְׁבִים וּמְצַפִּים

חֲסִידָה חֲסִידָה צְחוּרַת צְנוּאר
 מָה רָאוּ עֵינֵינוּ
 שִׁירֵי לֵי סָפוּר

שׁוֹתֶקֶת חֲסִידָה אֵינָה פּוֹצָה מְקוֹר
 נִשְׁעֶנֶת עַל רַגְלָהּ וְעוֹד מְעַט תִּחְזֹר
 תִּנְיֵף כְּנָף גְּדוֹלָה
 בְּדֶרֶךְ אֵל הַקֵּר בְּדֶרֶךְ תַּעֲצֹר
 בְּצִיּוֹן עִיר הָאוֹר

חֲסִידָה חֲסִידָה אֶדְמַת מְקוֹר
 הָאֵם יְרוּשָׁלַיִם
 אוֹתָנוּ עוֹד תִּזְכְּרֵנוּ?

חֲסִידָה חֲסִידָה לְבִנַת כְּנָף
 בְּשָׂרֵי בְשָׁלוֹם הָעִיר.

■ נאזין לשיר

נספר שאצל יהודי אתיופיה סימלו החסידות את הגעגועים לירושלים ולארץ ישראל, וזאת משום שהחסידות, במהלך נדודיהן, עוברות באתיופיה וממשיכות משם לישראל, ולמעשה מקיימות את המסע מאתיופיה לארץ ישראל, המסע שעליו חלמו יהודי אתיופיה עד שזכו לעלות למדינת ישראל.

בשיר מתואר מסעה של החסידה לארץ ישראל, כשהיא עוברת בדרכה מעל נהר הנילוס. בית ישראל המוזכרים בשיר הם ביתא ישראל – קהילת יהודי אתיופיה. עיר האור המוזכרת בשיר היא ירושלים, עיר הקודש. הפסקה האחרונה שמבקשת לבשר בשלום העיר, מזכירה תפילות של יהודי אתיופיה לשלומה של ירושלים.

פעילות

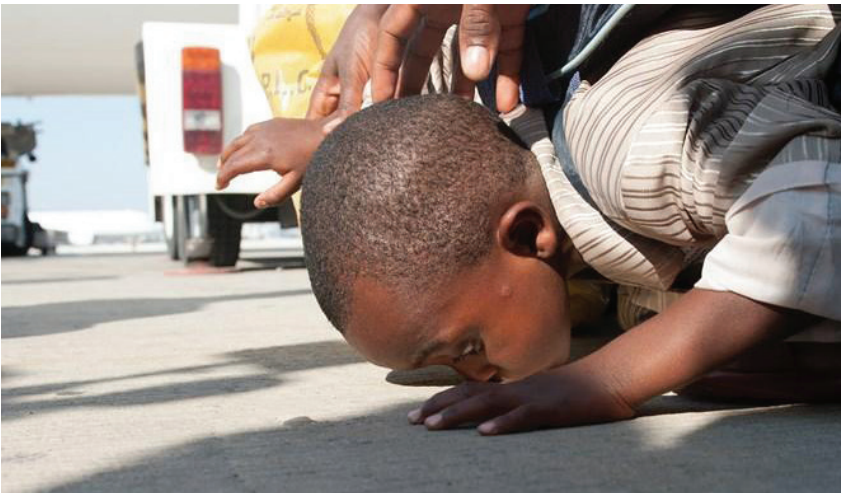
- נכין את המטוסים.
- הילדים מוזמנים 'לטוס' בחלל החדר בליווי מוזיקה. בכל פעם שהמוזיקה נפסקת, הם מספרים מה הם ראו בארץ ישראל.
- נצייר את ארץ ישראל ממבט הציפור.

■ ציור של כפר יהודי אתיופי

שיחה

- ממה עשויים הבתים? אילו בעלי חיים יש בתמונה? מה עושים האנשים?
- נסו לצייר את יתר הכפר.
- ניתן להיעזר בתוכנית 'סיפורי היונה' ללימוד על חג הסיגד.

■ עולה מאתיופיה (צילם: מושיק ברין, אתר ערוץ 7)

שיחה

- הילד שבתמונה נחת בדיוק עכשיו בישראל. מה הוא עושה? מה הוא מרגיש?

■ עולים מאתיופיה בבטן המטוס (ארכיון נתן אלפרט לע"מ)

שיחה

- נתבונן בתמונת העולים במטוס ונספר שהעולים שנראים ישובים צפוף במטוס עלו ארצה במבצע מיוחד שבו רצו להעלות במהרה כמה שיותר יהודים.
- מה מרגישים הילדים?
- על מה הם חושבים?

בלליקה / יורם טהרלב

שיחה

- מה הרגשתם כשהקשבתם לשיר?
- האם השיר עצוב? שמח?

- נספר שהשיר הוקדש ליהודי ברית המועצות מסורבי העלייה. נזכיר את המושג 'אסירי ציון' ונספר כי הבלליקה היא כלי נגינה רוסי הדומה לגיטרה.

בלב הלילה שמעתי קול,
זה קול אחי על נהרות בבל,
תפילה אילמת לא מנוחמת
אל ארץ ישראל.

מתוך האלם עלה קולו
לא סערה הייתה בו ולא אש
רק בלליקה בדמי הלילה
וקול אדם לוחש:

בלליקה, בלליקה,
הו, שירי לי אם אשכחך ירושלים,
בלליקה, בלליקה
עוד ישמע שירי בארץ ישראל.
בלליקה, בלליקה
עוד ישמע שירי בארץ ישראל.

בלב הלילה לחשתי לו:
את תפילתך שמעתי מן הבכי,
אני שומעת, אני יודעת,
אחי, אתה אחי.

בלב הלילה עודו נוגן,
אבל עם בוקר יאלם קולו,
אז אקחנו ואשאנו
אל העולם כולו.

בלליקה, בלליקה..

הביטו בתמונה

- כרזה מבית קדם מכירות

שיחה

- נספר שהכרזה הוכנה כדי לשכנע את השלטונות ברוסיה לתת ליהודים לעלות לארץ.
- מאין נלקח הפסוק "שלח את עמי"?
- מה עונדת האישה בתמונה? מה מחזיק האיש?

שיר השיקה / עלי מוהר

בלשונות רבות מספור דברנו
 וזה את זה כמעט בכלל שלא הכרנו
 ומקומות רבים מאד עזבנו
 ורק מקום אחד רצינו ואהבנו
 ומקומות רבים מאד עזבנו
 ואל הארץ, אל הארץ באנו.

ומדברת ומדברת
 מסביב יהם הסער
 רב הקשי והצער
 אבל יש על מה לשמח
 יש עוד אמצ' יש עוד כח.

איך ישראל צומחת מסביבנו
 היא חזקה יותר מכל חסרונותינו
 וגם הנגב עוד יהיה פורח.
 ועוד נדאג שהזקן יהיה שמח
 ומכל הגליות
 ועם כל הבעיות
 מסביב יהם הסער
 רב הקשי והצער
 אבל יש על מה לשמח
 יש עוד אמצ', יש עוד כח.

ונמשכת שיקה
 מן המאה שעברה
 רחוקים כבר היוצאים
 אכרים וחלוצים
 שעמלו, עבדו בפרך
 בלי לראות את סוף הדרך
 ועכשו עובדים אנחנו
 לא שקטנו ולא נחנו
 לא ימשיכו בלעדינו
 זוהי הרפתקת חיינו.

ונמשכת שיקה
 מן המאה שעברה
 רחוקים כבר היוצאים
 אכרים וחלוצים
 שעמלו, עבדו בפרך
 בלי לראות את סוף הדרך
 ועכשו עובדים אנחנו
 לא שקטנו ולא נחנו
 לא ימשיכו בלעדינו
 זוהי הרפתקת חיינו.

מגטאות ומחנות הגחנו
 אל הבצות ואל הישימון הלכנו
 מקצות ערב, מרוסיה ופולניה
 הדלקנו אור גם בדימונה
 גם בדגניה

ומכל הגליות
 ועם כל הבעיות
 עם נוצר וארץ קמה
 ושפה אשר נרדמה
 שוב התחילה מתעוררת

■ נרקוד את השיר כששני ילדים
 מחזיקים דגל ישראל גדול ואחריהם
 נוצרת שיירה של ילדים, כל אחד
 מחזיק דגלון של ארץ מארצות המוצא
 של משפחתו.

פעילות

עליית יהודי אתיופיה

בתחילת שנות השמונים החלו רבים מיהודי אתיופיה עוזבים את כפריהם בדרכם לדרום סודן, משם קיוו להגיע לישראל. תחילה הוטסו מסודן לקניה ומשם לארץ; אחר כך הועברו היהודים מסודן בסירות לספינות של חיל הים הישראלי שהמתינו בים סוף, ומשם – לישראל. עד סוף שנת 1981 הגיעו כך לישראל 1,400 עולים, עד שנת 1983 הוכפל המספר, ובמחצית 1984 כבר ישבו בישראל כ-7,000 איש בני העדה האתיופית.

במחצית 1984 הוחל במבצע חילוץ המוני שנודע בשם 'מבצע משה': בתוך חודשים אחדים הוטסו 8,000 איש מחרטום לאירופה וממנה לישראל. בינואר 1985 הידיעה על מבצע החילוץ דלפה לעיתונות הבין-לאומית, ונשיא סודן, נומיירי, חשש מתגובתן העוינת של מדינות ערב, ואסר על המשך המבצע. לאחר מגעים, בתיווך ארה"ב, התיר נומיירי לשישה מטוסי הרקולס אמריקניים לחלץ את היהודים האתיופים האחרונים שהיו בסודן, ואף הם הצליח להגיע לישראל. בסך הכול הגיעו בשנות השמונים כ-16 אלף עולים מאתיופיה.

שנה לאחר חידוש היחסים בין אתיופיה לישראל, נפתחה שגרירות ישראל באדיס אבבה. עם חידוש היחסים, נוצר קשר בין יוצאי אתיופיה בישראל לבין המשפחות שנשארו שם. המשפחות תודרכו לעבור לאדיס אבבה ולפנות לשגרירות בבקשה לעלות ארצה. עד סוף 1990 הגיעו לאדיס אבבה יהודים רבים.

במאי 1991, לאחר ששליט אתיופיה מנגיסטו נמלט, הממשל החדש הסכים, תמורת כופר של 40 מיליון דולר, שישראל תפעיל רכבת אווירית לישראל. וכך, ביום 24 במאי 1991, בחג השבועות, הועלו 14,000 איש. המבצע, שנודע בשם 'מבצע שלמה', ארך פחות מ-48 שעות ובמהלכו נולדו שבעה תינוקות!

אסירי ציון בברית המועצות

על פי ההשקפה הקומוניסטית, כל השתייכות דתית או אתנית בטלה מפני ההשתייכות לאומה הקומוניסטית. לפיכך סירבו שלטונות ברית המועצות להכיר בשאיפות הלאומיות של היהודים. בתגובה, פעלו חלק ממסורבי העלייה באופן הפגנתי ומחתרתי נגד העיכובים, וייסדו מחתרת של פעילות ציונית. הם נעצרו ונכלאו על ידי המשטר, לעיתים בתואנות שווא, וחלקם הוגלה למקומות נידחים בברית המועצות. כמה מאסירי ציון סבלו עינויים במהלך מעצרם. בשנת 1970, למשל, נרשמו 44 מקרים של יהודים פעילי עלייה שנשלחו למחנות עבודה בכפייה, ונרשמו מקרים של אסירי ציון שנפטרו בעודם בכלא. אחרים הושמו בבתי חולים פסיכיאטריים תחת אבחנות רפואיות כוזבות, והטיפולים בהם עוררו לעיתים מחלות נפש.

נערך מאבק חוצה יבשות לשחרורם, חלקם הצליחו לעלות לארץ במחצית השניה של שנות ה-80. בניהם שירנסקי שהיה ח"כ ושר בממשלה, ויולי אדלשטיין המכהן כיו"ר הכנסת.

גל העלייה הגדול מברית המועצות החל בתחילת שנות ה-90 עם נפילת מסך הברזל

(מעובד מתוך אתר הסוכנות היהודית)

המדינה של ילדי הגן / אמונה אלון

בפינת הקוביות ילדי הגן הניפו דגל כחול ולבן.
 הם בנו בניינים, סללו כבישים, חרשו שדות, הוסיפו עצים.
 וכשהכול היה מוכן, הם ישבו בצל והכריזו: "הקמנו את מדינת ישראל!"
 פתאום בא דוד ושאל בלחישה: "אני יכול להשתתף במשחק, בבקשה?"
 ענו הילדים: "זה לא משחק.
 זאת מדינה.
 ואין פה מקום למי שלא בנה."
 דמעות התחילו בעיניים של דוד.
 הוא עמד שם ולא מצא מה להגיד.
 היה שקט.
 חגיגת העצמאות התקלקלה, עד שקמה עדי הקטנה ושאלה:
 "מה קרה לכם? אתם לא מתביישים?
 אין מדינה בלי עולים חדשים!"
 "נכון", כולם הסכימו, ודוד, מאוד נרגש, נכנס למדינה ואמר: "אני עולה חדש"
 ובפינת הקוביות, ילדי הגן הניפו דגל כחול ולבן.

אָל הַצִּפּוֹר / חיים נחמן ביאליק

שְׁלוֹם רַב שׁוֹבֵךְ, צִפְרָה נְחֻמְדָּת,
 מְאַרְצוֹת הַחֵם אֶל-חַלוּנֵי -
 אֶל קוֹלֶךָ כִּי עָרַב מֵה-נִפְשֵׁי כְלֵתָה
 בְּחֶרֶף בְּעֶזְבֶּךָ מְעוֹנֵי.

זְמַרִי, סִפְרִי, צִפּוֹרֵי הַיְקָרָה,
 מְאַרְץ מְרַחֲקִים נִפְלְאוֹת,
 הַגֵּם שָׁם בְּאַרְץ הַחֲמָה, הַיְפָה,
 תִּרְבֵּינָה הָרְעוֹת, הַתְּלָאוֹת?...

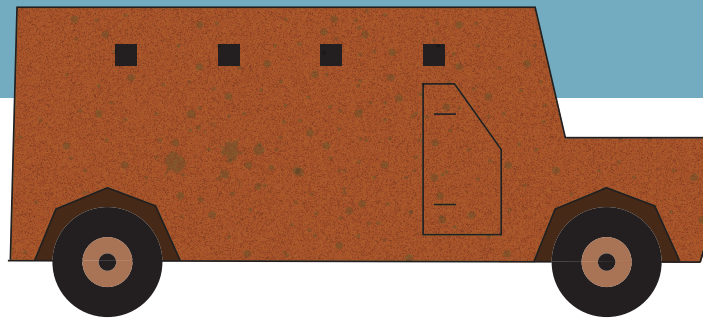
- לילדים הבוגרים אפשר להרחיב את הדיון על 'שיר החסידה' ולהשוותו לשיר של ביאליק, 'אל הציפור'.
- *אנו מביאים כאן רק חלק קטן מהשיר.

<p>■ בשני השירים בחרו המשוררים בציפור כדי לתאר את הגעגועים לארץ ישראל. מדוע?</p> <p>■ האם המנגינה בשירים דומה?</p>	שיחה
--	------

להיות עם חופשי

מטרות היחידה

- הכרות עם המאבק להקמת מדינה, עם סיפור המצור על ירושלים ועם הכרזת העצמאות.

כלי התחבורה שמלווה את היחידה: משוריין משער הגיא.